

Apokalipszis – II. világháború

A **második világháború** az emberiség történetének legpusztítóbb háborúja volt, mely a világ három kontinensén több mint **70 millió halálos áldozatot** követelt. Ebből **50 millióan** Európában estek áldozatul a harcoknak, üldöztetéseknek, holokausztnak, munkatáboroknak és nélkülözéseknek.

A teheráni konferencia résztvevői 1943-ban

A győztes hatalmak – Szovjetunió, Amerikai Egyesült Államok, Nagy Britannia - vezetői, **Sztálin, Roosevelt és Churchill** már az 1943-as teheráni konferencián megrajzolták a háború utáni Európa térképét. Magyarország, mint a náci Németország egyik utolsó szövetségese a szovjet érdeklőnő része lett, s ezzel sorsa megpecsételődött, történelme legsötétebb korszakába zuhant.

A kelet-európai elhurcolások fő felelősei:

Vjacseszlav Mihajlovics Molotov szovjet külügyminiszter
 Kliment Jefremovics Vorosilov szovjet marsall
 Lavrentyij Berija sovjet belügyi népbiztos
 Malinovszkij marsall a 2. Ukrán front parancsnoka
 Tolbuhin marsall a 3. Ukrán Front parancsnoka

A Szovjetunióknak hatalmas veszteségeket okozott a háború. Embervesztesége 27- 30 millióra tehető. A szovjet vezetés az újjáépítésben nagymértékben számított a hadifoglyokra és az elfoglalt területek civil lakosságára. Sztálin már a teheráni konferencián, 1943-ban bejelentette igényét mintegy négymillió hadifogoly munkába állítására az újjáépítésben.

Winston Churchillnek, Nagy-Britannia miniszterelnökének 1945. január 19-én a brit külügyminisztériumhoz intézett jegyzete: „Figyelembe véve, mennyit szenvedett Oroszország a háború folyamán a Románia által tervszerűen ellene végrehajtott támadásokkal, azt a hatalmas hadsereget,

amelyet Oroszország jelenleg a fronton tart, azokat a borzalmas körülményeket, amelyekbe Európa több országának a népei jutottak, nem értem, miért hibáznának az oroszok azzal, ha 100 vagy 150 ezret kérnek ezekből az emberekből abból a célból, hogy a bányáikban dolgozzanak.

„A szovjet kormány úgy véli, hogy azért a fegyveres segítségért, melyet Magyarország Németországnak nyújtott ... a felelősséget nemcsak a magyar kormánynak kell viselnie, hanem kisebb vagy nagyobb mértékben a magyar népnek is.” (Molotov)

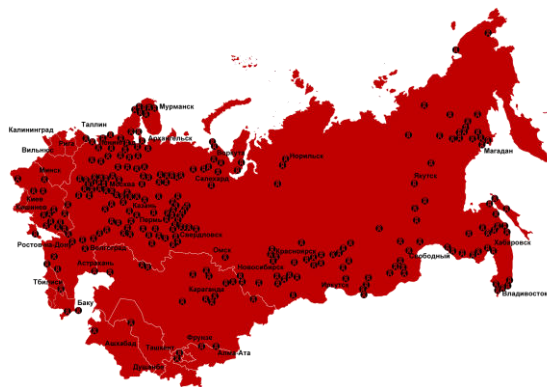
A **kollektív bűnösség** elvének megjelenése a nyugati demokráciákat egyáltalán nem zavarta.

Fasiszta és bolsevik módszerek – kényszermunkatáborok

Munkatábor a Szovjetunióban

A totális háború jegyében lezajló világháborúban a **totális diktatúrák**, mint a nemzeti szocialista Németország és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége (CCCP), már nemcsak az ellenséges haderővel szemben léptek fel fegyveresen, hanem a saját és az elfoglalt területek polgári lakossága ellen is tömeges **megtorló intézkedéseket** hajtottak végre.

A büntető- és munkatáborok megszervezését a náci Németországnak tulajdonítjuk. Ezzel ellentétben Lenin és Trockij már 1918-ban bevezette a koncentrációs táborok intézményét, amelyben az úgynevezett „nép ellenségeit” a legkegyetlenebb körülmények között dolgoztatták. Később ezt Sztálin hatalmas méretűvé fejlesztette. A szovjet országépítés fő pillére a **Gulag-lágerekben** folyó kényszermunka volt. A szovjetunió fennállása alatt legalább 500 táborcomplexum jött létre, amelyek további táborok ezreire oszlottak. Kényszermunkatáborok egészen a rendszerváltásig működtek.

Gulag-lágerek a Szovjetunióban

A szovjet lágerrendszer felügyelője az **NKVD** (Belügyi Népbiztosság) volt. Alá tartoztak a **GULÁG** (Glavnoje Upravlenije Lagerej) és a **GUPVI** (Glavnoje Upravlenije Vojennoplennih i Internirovannih) táborrendszerek. A tömegesen elhurcolt polgári személyeket, akár hadifogolyként, akár internáltként kerültek fogságba, a **GUPVI**, vagyis a Hadifogoly- és Internáltügyi Főparancsnokság felügyelete alatt működő lágerekbe kerültek. A **Gulag-lágerek** lakóit viszont egyenként, személyre szóló, többnyire koholt vádakra alapozott ítéletek alapján hurcolták el a Szovjetunió távoli büntetőlágereibe.

A II. világháború kitörése, de főképp az 1943-ban meginduló szovjet ellentámadás után gombamód szaporodtak el a hadifogolytáborok. Amikor a szövetségesek nyugaton sorra szabadították fel a náci haláltáborokat, keleten újabbak és újabbak létesültek.

A háború végére a hadifogolytáborokban már **4 és fél – 5 millió hadifogoly** sínylődött. A háborút követően legalább **600 ezer magyar** fogoly raboskodott a lágerekben.

A szovjet propaganda máig ható sikere, hogy az akkor történeteket leggyakrabban hadifogságként emlegetik, azt sugallva, hogy csak katonák estek fogságba, ami egy háborúban elkerülhetetlen, sőt hétköznapi esemény. A fogolytáborok valójában kényszermunkatáborok voltak, mellőzve mindenfajta hadijogot, nemzetközi megállapodást, emberiséget.

„Bűnös nép” - Kárpát-medencei elhurcolások

Az önmagát felszabadítónak aposztrofáló Szovjetunió által elfoglalt, úgymond „felszabadított” területeken százezrek és milliók számára nem a béke, a szabadság, hanem a szülőföldjükről való **elűzetés és elhurcolás, a kényszermunka, a rabság, a megalázottság** időszak következett.

A Szovjetunió a megszállásnak nemcsak az anyagi, de az emberi árát is megkövetelte. A korabeli Magyarországon fogságba vetett polgári személyek nagy részét hadifogolyként, míg kisebb részüket internáltként hurcolták el a szovjet fegyveres szervek. Holott semmiféle nemzetközi szerződés vagy megegyezés nem tette lehetővé, hogy a polgári lakosságot idegen országban munkavégzésre igénybe vegyék. Sőt, az 1945. január 20-án aláírt fegyverszüneti egyezményben sem szerepel olyan kitétel, amely a kapituláló magyar államot élők munkájában történő jóvátételre kötelezné.

A Szovjet Állami Védelmi Bizottság 1944. december 16-i 7161. számú határozata, amelyet maga Sztálin látott el kézjegyével:

„1.) A Szovjetunióba történő munkára irányítás céljából mozgósítani és internálni kell Románia, Jugoszlávia, Magyarország, Bulgária és Csehszlovákia Vörös Hadsereg által felszabadított területén tartózkodó valamennyi munkaképes német - a 17 és 45 év közötti férfiakat és a 18 és 30 év közötti nőket. Le kell rögzíteni, hogy a mozgósítás mind a német és a magyar állampolgárságú, mind pedig a román, jugoszláv, bolgár és csehszlovák állampolgárságú németekre vonatkozik.

2.) A mozgósítás irányítását a Szovjetunió Belügyi Népbiztossága (Berija elvtárs) végezze.

A Szovjetunió Belügyi Népbiztosságát kell megbízni a gyűjtőhelyek megszervezésével, az internáltak fogadásával, a szerelvények összeállításával és indításával, valamint útközben történő őrzésével. Az internált németek gyűjtőhelyekre érkezésének üteme szerint kell a Szovjetunióba indítani a szerelvényeket.

3.) Kötelezendő Malinovszkij és Vinogradov elvtárs - Románia, Tolbuhin és Birjuzov elvtárs - Bulgária és Jugoszlávia vonatkozásában:

A) az adott ország kormányzati szervein keresztül hajtsák végre az első pontban említett németek mozgósítását és internálását;

B) a szovjet Belügyi Népbiztosság megbízottaival, Apollonov és Gorbatyuk elvtárssal közösen biztosítsák, hogy az illetékes katonai és polgári hatóságok megtegyék a szükséges intézkedéseket az érintett németek gyűjtőhelyeken való megjelenése érdekében.

Utasítani kell Malinovszkij és Tolbuhin elvtársat Magyarország esetében, Petrov elvtársat Csehszlovákiában, hogy a városparancsnokokon keresztül e határozat első pontjának megfelelően kihirdessék a frontparancsnokság nevében a németek

internálása érdekében szükséges rendelkezéseket, valamint a szovjet Belügyi Népbiztosság megbízottaival közösen biztosítsák a mobilizálható németek gyűjtőhelyeken történő megjelenése érdekében szükséges intézkedések megtételét.

4.) Engedélyezni kell az elszállítandó németek számára, hogy magukkal vihessenek meleg ruházatot, tartalék fehérneműt, ágyneműt, edényeket személyes használatra, és élelmiszert, összesen 200 kg súlyig fejenként.

5.) Meg kell bízni Hruljov elvtársat, a Vörös Hadsereg hadtápfőnökét és Kovaljov elvtársat, hogy biztosítsák az internáltak szállításához a vasúti szerelvényeket és gépkocsikat, valamint étkeztetésüket útközben.

6.) Valamennyi németet a Donyeci-szénmedence szénbányászatának és a Dél vaskohászatának helyreállítási munkálataira kell irányítani. A munkahelyekre érkező németekből 1000 főből álló munkás zászlóaljkat alakítsanak ki.

A Honvédelmi Népbiztosság (Golikov elvtárs) biztosítson minden zászlóalj számára 12 tisztet a Vörös Hadseregben szolgálatra korlátozottan alkalmasok közül.

7.) Az internáltak munkahelyükön történő fogadásának megszervezését, elhelyezésüket, élelmezésüket, valamint az érkező németek valamennyi egyéb létfeltételének biztosítását és a munkájuk megszervezését a Szénbányászati, valamint a Vaskohászati Népbiztosság végezze. [...]

10.) A németek begyűjtését és internálását 1944 decemberében és 1945 januárjában le kell bonyolítani és a munkaterületre való kiszállítást 1945. február 15-ig be kell fejezni.

Állami Védelmi Bizottság Elnöke,

J.Sztálin''

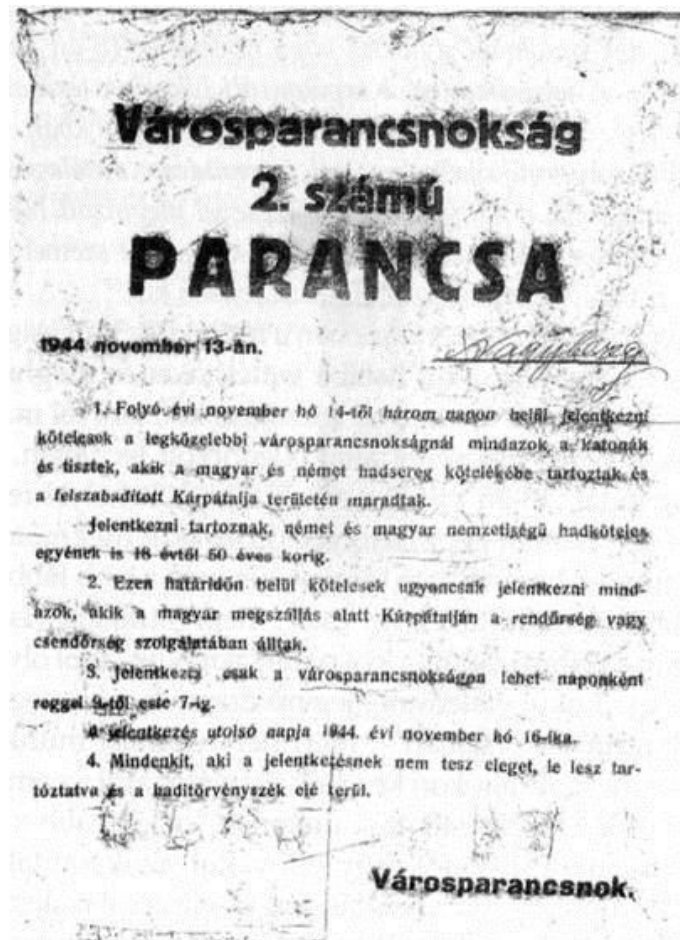
A tömegesen elhurcolt polgári személyek alapvetően három csoportba sorolhatók:

1. a hadifogoly létszám-kiegészítés
2. az etnikai tisztogatás
3. a németként való internálás

Az emberrablás 1944 őszén, Kárpátalján és a Tiszaháton kezdődött, Erdélyben és Bácskában folytatódott, majd karácsony táján a Dél-Dunántúlon és Pest környékén teljesedett ki.

A tömeges lefogásokra több módszert is alkalmaztak. A magyar lakosság ezreit hurcolták el Tordáról, Kolozsvárról, Kézdivásárhelyről **partizántevékenység vádjával**. A szovjet oldalra sikeresen átállt szomszéd országok (Csehszlovákia, Románia) vezetői számára ezzel nagyszerű alkalom nyílt a magyar etnikum felszámolására.

A legnagyobb mértékű és a legjobban feltárt etnikai tisztogatásra a Magyarországhoz 1939 márciusában - Csehszlovákia felbomlásakor - visszacsatolt Kárpátalján (Podkarpaska Rus) került sor.

A, „Városparancsnokság 2. számú parancsa”

A trianoni Magyarország területén több mint 50 gyűjtőtábor hoztak létre, jórészt a nagyobb városokban vagy a vasúti csomópontok közelében. Az egyik leghírhedtebb gyűjtőtábor a kárpátaljai **Szolyván** működött, ahol egyszerre 8-10 ezer embert zsúfoltak össze. Becslések szerint 30-40 ezer embert továbbítottak innen Szovjet elosztótáborokba.

A lefogások másik módja a hadköteles férfiak behívása **igazoló papír, „dokument”** megszerzése céljából. A gyanútlan férfilakosságot nem engedték már el, hanem hadifogságba vetették.

A szovjetek rendszerint néhány napos romeltakarítás, front mögötti munka ürügyén gyűjtötték össze és vitték el az embereket. Csak **egy kis munka** (magyarülnek **malenkij robot**, helyesen malenkaja rabota), ezzel csapták be az ártatlanokat, nőket és férfiakat, s vitték őket a szovjet munkatáborokba, ahogy azt a sztálini parancs előírta. Eleinte a német származásúakat, aztán a német nevűeket, végül mindenkit, ha nem volt meg a létszám.

A mai Magyarország területén mintegy 12, 20 000 főnél nagyobb létszámot számláló fogolytábor működött. Ezek: Cegléd, Székesfehérvár, Budapest, Jánosháza, Győr. Komárom, Szeged, Baja, Celldömölk, Intapuszta, Gödöllő, Debrecen.

Baján a szovjetek körülbelül **120 ezer** magyart tartottak fogva, közülük közel nyolcezren haltak meg, Cegléden pedig Közép-Európa legnagyobb tranzit-fogolytáborában **130 ezer fogoly** sínylődött.

Magyarország esetében az elhurcolások nemcsak a férfi, hanem a női lakosságra is kiterjedtek. Őket többnyire nem keverték a hadifoglyok közé, hanem internáltakként külön gyűjtőhelyekre vitték, majd onnan külön szerelvényekkel szállították a Szovjetunióba.

A magyarokat mintegy ezer munkatáborban szórták szét, legtöbben a Donyeck-medencében dolgoztak a kőszénbányákban, de sokakat deportáltak a Kubányi alföld és a Dél-Ural vidékére, valamint a Fekete-tengeri kikötőkbe, Odesszába és Szevasztopolba.

1945 és 1948 között a magyar állami vezetés időről időre kérte a kényszermunkatáborban sínylődők hazahozatalát, nem sok eredménnyel. Rákosi Mátyás kommunista pártvezérnek közbenjárására haza került mintegy 110 ezer foglyot, de ez inkább a parlamenti választási kampány része volt, s a "fordulat éve", 1948 után, amikor a kommunista párt megszerezte a teljhatalmat, lekerült a napirendről.

Sztálin halála, 1953 után a Gulagokról kezdték hazaengedni a foglyokat, a csoportos szabadon bocsátások 1956 elejéig tartottak. Extrém példa a legutolsóként a 2000-ben hazaérkezett Toma András, akire egy orosz ideggyógyintézetben találtak rá.

„Itt volt a végállomás” – Baranyai malenkij robotosok

A II. Világháború végével Magyarországra, s különösen a magyarországi németekre, kegyetlen idők következtek.

1944. december 22-én a szovjet katonai parancsnokság **0060-as számú parancsa** rendelkezett közmunkák megszervezéséről és elvégzéséről a megszállt területeken. A parancs elrendeli az összes **német származású** munkaképes személy - férfiak 17-45, nők 18-30 éves kor között – mozgósítását. A parancsban nem német állampolgárokról, nem német nemzetiségűekről és nem is német anyanyelvűekről van szó, hanem „német származásúakról”. Tehát nem az elkövetett bűnök és nem is a választott saját identitás vagy anyanyelv volt az alapja a kényszermunkára hurcolásnak, hanem **faji alapú** megkülönböztetés.

Városi Községi Katonai parancsnoka
száma

PARANCSA

1944. december 22-én a hadrakelti hadsereg

PARANCS: a német származású munkaképes személyeknek a közvetlen mögöttesterületen végzendő közmunkákra való mozgósításáról.

A hadrakelti hadsereg 1944. december 22-én a közvetlen mögöttesterületen végzendő közmunkák megszervezéséről és elvégzéséről szóló, 0060 számú parancsa értelmében elrendelem az összes német származású munkaképes személyek mozgósítását.

1. Minden német származású munkaképes személy mozgósítandó és jelentkezni tartozik: férfiak 17-től 45, nők 18-tól 30 éves korig.
2. A mozgósítottak gyülekezési helye **szigorúan van**.

Az összes mozgósítottak 1944. december...-án, ... órákor a gyülekezési helyen kötelesek megjelenni.

3. A mozgósítottak vigyenek magukkal: meleg felöltő ruhát, 2 pár hordható átlapolóban lévő lábbelit, 3 rend lehermenőt, ágyceműt és takarót, evődényt és 10 napi élelmet. Az egész össz súlya ne haladja meg a 200 kg-ot fejenként.
4. A helyi polgári hatóságok kötelesek biztosítani azt, hogy minden egyes mozgósítandó személy a kitűzött időben pontosan megjelenjen a gyülekezési helyen.
5. Mindazok, akik kivonják magukat a mozgósítás alól, a háborús törvények szerint felelősségre vonatnak — Hadbírósg fog feleltük ítélni. Ugyancsak szigorú megtorlásban részesülnek családtagjaik és büntársaik.

Városi Községi parancsnoka

A 0060 számú, közmunkára mozgósító parancs

A demokratikus világ, sőt a Szovjetunió is - legalábbis szavakban - elítélte a náci Németország által alkalmazott **faji alapú diszkriminációt**, ezt azonban a győztes Szovjetunió soha, senki nem róta fel.

Az Elek községben történő elhurcolásokat irányító NKVD-s őrnagy szerint deportálandó „minden német nevű tekintet nélkül arra, hogy bírja-e a német nyelvet vagy sem, tekintet nélkül előéletére, a rendelkezés alá esik. Ugyancsak belesznek azok a magyar nevű egyének, akiknek egy nagyszülőjük német nevű, illetve német származású. Az őrnagy egyébként szó szerint még a következő kijelentést tette: Ha csak egy csepp német vér folyik az ereiben, német!

A szovjet belügyi csapatoknak területekre lebontott fogoly-kontingenst kellett kiállítaniuk és a Szovjetunióba szállítaniuk. Ha a kontingenst a német nemzetiségűekkel nem lehetett feltölteni, jöttek a német nevű, majd a magyar nevű magyarok.

A baranyai svábság kálváriája

A **német származásúak** elhurcolásának az első hulláma a 3. Ukrán Front által elfoglalt Dél-Dunántúlon, Baranya megyében kezdődött el 1944. december 22-én, Szekszárd, Baja, Pécs központokkal.

Pécsen a Lakits laktanyában alakították ki a gyűjtőtábort. Ide kísérték a Siklóson, Harkányban, Pécsváradon, Sásdon, Szentlőrincen összegyűjtött, főleg sváb származású lakosokat, köztük nagy számban lányokat, asszonyokat.

Az elhurcolás útvonala: Baja – Szeged – Temesvár – Déva – Brassó – Plojesti – Jassi (átrakóállomás) – Dnyetropetrovszk – Rosztov – Donyec-medence

Bár a német származásúakat fogságba vetésükkor semmivel sem vádolták meg, mégis sokuk házáat, gazdaságát kifosztották. Amikor pedig évek múlva hazatértek legtöbbjüknek már nem volt otthona, földönfutókká váltak. Egész vagyonukat elkobozták, és még fedél sem maradt a fejük fölött. Mások pedig alig, hogy hazatértek, vitték Németországba, családjukkal együtt. Voltak, akik a hozzátartozójuk közül senkit sem találtak, őket már előzőleg kitelepítették.

A dokumentumok és a visszaemlékezések alapján egyértelműen állítható, hogy a nélkülözések, az embertelen, antihigiénias körülmények és a megerőltető kényszermunka következtében a deportáltak 30-40%-a bizonyosan meghalt, de voltak olyan települések, ahol az elhurcoltak 60%-a veszett oda. Többségük a lágerek környékén, jeltelen tömeg-, ritkábban egyszemélyes sírokban lett elföldelve, míg kisebb részük a ki- vagy a hazafelé vezető vasútvonalak mentén elhantolva alussza örök álmát.

Időutazás – A Magyarországi Németek Pécs-Baranyai Nemzetiségi Köre kutatómunkája

A **Német Kör** Pécssett működő egyesület, mely a magyarországi németiség érdekképviselőjére, kulturális érdekeinek védelmére jött létre.

Fő tevékenysége mellett mindig nagy erővel dolgozott, többek közt a **plurális demokrácia** kialakításán, a kultúrák közti **párbeszéd** megvalósításán. (Az Európai Parlament is elismerte e tárgykörben végzett munkáját.)

Fontos küldetésének tekinti a XX. század eltört történelmének, azon belül a háborús bűnök felkutatását és nyilvánosságra hozatalát. Ennek keretében több kutató utat szervezett a második világháború áldozatai nyughelyeinek felkutatásában a Kárpát-medencében és a volt Szovjetunió területén.

A **polgári lakosság internálása „malenkij robot”-ra a Szovjetunióba** című vállalkozásban dél-dunántúli, délföldi, Buda környéki és kárpátaljai egyetemisták, hivatásos és amatőr kutatók vettek részt.

Az út főbb állomásai: Donyeck és a donyecki medence, Luganszkba, Gorlovka, Irminó lágerrendszere, Perevalszk, Lutugino, Uszpenka.

Az Ural vidéke: Asa, Novo-Boljakino, Szterlitamaki járás, Csernyikovszk, Oktyabirszkij, Balanova, Isimbaj, Novo-Salasovo, Uf

Szövegek:

Dr. Bognár Zalán: Malenkij robot

Dupka György: A mi Golgotánk

Dr. Füzes Miklós: Modern rabszolgaság

Dr. Havasi János, Lágerunió

Tatár Tünde: Túléltek

Szerkesztette Pécsi Csaba

Dr. Stark Tamás: Magyar foglyok a Szovjetunióban

Walterné Müller Judit: Több mint élettörténetek.

Sorsok